

Речити говор метеора и метеорита

*Каљен у огњу прапочетка ...
Играо се са просторима
Исплео је од ситних честица ничега
Танку копрену бесмртности
Под којом се таложило време ...*
Милан С. Димитријевић

Лексикографско-поетски речено: метеор је "оно што се види у ваздуху" (зраку),⁶⁰⁷ ваздушна и светлосна појава, делова (зрна) чврсте материје који продиру у високу атмосферу.⁶⁰⁸ Другим речима, метеор је малено небеско тело у саставу Сунчевог система, које се креће елиптичном путањом кроз васиону, а види се тек када уђе у Земљину атмосферу, остављајући за собом светао траг.⁶⁰⁹

Пошто су метеори у извесној вези са кометама и о њима је, поред осталих, писао и Тодор Радивојевић, наглашавајући да су то "небеска тела, која одједном засијају на небу, пролећу преко њега остављајући за собом светао траг, па ишчезавају после неколико тренутака". Милан С. Димитријевић на једном месту истиче да када Земља прође кроз метеорски рој делићи се онда у атмосфери усијају и постају видљиви. Та појава је у народу позната као "киша звезда падалица" или опет као "звездани пљусак". У тим метеорским ројевима "метеори се јављају у великом броју и изгледа као да извиру из једне тачке која се зове радијант",⁶¹⁰ пише Димитријевић. Метеорски ројеви се, према овом указивању, редовно јављају у одређено доба године.

Метеорити су комади метеора који су се кретали кроз васиону и као чврсто тело пали на Земљу. И док као метеори пролазе кроз атмосферу проузрокују поетски изазовну светлосну појаву. Уочено је да имају приближно сличан „примитиван“ састав материје, каква је била у доба настанка Сунчевог система и Земље, стога се закључује да им је порекло заједничко.⁶¹¹ Метеорити су, својим светлосним расипањем (трагом), лирски "заводили" песнике па их је и Димитријевић опевао у својој младалачкој поезији.

⁶⁰⁷ Енциклопедија Лексикографског завода, 5, Загреб, 1961, стр. 167.

Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1996/97, стр. 539.

⁶⁰⁸ Метеор је зрачна појава када делови материје који продиру у високу атмосферу (око 100 км висине) успоравају (крајња брзина између 11 и 72 км/сек), и усијани, делимично или потпуно испаравају, уз стварање плазматских канала (који рефлектују радарске импулсе) ... – *Астролошки лексикон – Астрологија – Астрономија – Космологија*, приредио Удо Бекер, Дечје новине, Горњи Милановац, 1992, стр. 174.

⁶⁰⁹ Т. Радивојевић, *Основи математичке географије*, стр. 39.

⁶¹⁰ М. С. Димитријевић, *Комете*, „Млади физичар“, 1984/85, бр. 34-35, стр. 7.

⁶¹¹ *Астролошки лексикон*, стр. 174-175.

Понајмањи одељак у овој антологији је о метеорима и метеоритима; садржи само неколико песама, две домаћих и исто толико страних класика. Тин Ујевић, песник чувене *Колајне*, слови о ноћи у којој пљуште звезде и моли „најмање парче метеора“ да га у лобању лупи па да му леш „плане у свету ломачу одозгора ...“⁶¹² У Шантићевим стиховима под насловом *Метеор*,⁶¹³ антологичар Димитријевић види својеврсни поетски "извештај" о метеору, над романтичним Мостаром, из 1911. године. Поводом те песме, наш је астрофизичар написао један од најзанимљивијих коментара, за корисну рубрику *Мало поезије*, у часопису *Васиона*.⁶¹⁴

Поменути текст додирује сложени феномен интуиције, као једне врсте инстинкта несвесног или полусвесног знања и осећаја, за научне и уметничке истине као и језик (поетски) и говор. Интуицијом се дубље продире у бит стварности и суштаственије схватање живота.

Димитријевић ту, више него другде, помиње читаву плејаду врхунских филозофа, од Декарта и Хегела, преко светских великана писане речи: Пушкина и Толстоја, до нашег Алексе Шантића и показује упућеност не само у тајне науке и теоријско-филозофске истине, већ и уметничке интуиције. При том запажа да, за разлику од учењака и астронома, што се могу сложити око истраживачких резултата и открића до којих су дошли логичко-сцијентистички, "песници ће своја сведочења обележити личном истином",⁶¹⁵ у духу Толстојеве поруке: да човек, научним саопштавањем и другим говором, своје мисли и сазнања преноси људима, а уметничким стваралаштвом преноси им осећања.⁶¹⁶ За разлику од утврђивања конкретних појединости неког догађаја у научном извештају, опис песника и уметника може да подстакне нове и "допунске асоцијације изван граница омеђених простим чињеницама и да њиховом синтезом доведе до нових интуитивних уопштавања и идеја, у зависности од степена мобилизације интелектуалних и емоционалних могућности ..."⁶¹⁷ То, како запажа Димитријевић, отвара могућности виђења описиваног догађаја из сасвим нових углова и подстицање неочекиваних и необичних асоцијација и идеја које уметник индукује (...) песничким делом, што доводи до нових духовних продора и сазнања. Он ту наводи мисао да је "надахнуће потребно у геометрији као и у поезији". Ово становиште је унеколико блиско гледишту песника Бранка Миљковића: да се Ајнштајн може препевати. Јер, по њему, све истинске и праве формуле света су поетске. "Често буљим у Ајнштајнове формуле и

⁶¹² Тин Ујевић, *Ноћ у којој пљуште звијезде*, „Одабране пјесме“, Просвета, Београд, 1956.

⁶¹³ А. Шантић, *Метеор*, „Песме“, Рад, Београд, 1988.

⁶¹⁴ М. С. Димитријевић, *Поетски "извештај" Алексе Шантића о метеору над Мостаром*, „Васиона“, 2004, ЛП, 3, стр. 146.

⁶¹⁵ Исто, стр. 146.

⁶¹⁶ У том смислу, Димитријевић обраћа пажњу и Хегеловом гледишту да "уметност има задатак да открива истину у емотивном облику", што је једна од највиших форми духа, сада већ добија потврду и у науци коју допуњава, и обезбеђује јој "свеукупност спознаје унутрашњег и спољашњег света".

⁶¹⁷ Исто, стр. 146.

верујем да се и оне могу препевати.⁶¹⁸ И научник Димитријевић закључује: да о свему томе сведочи Шантићев "поетски извештај", како га је именовао и насловио, о појави метеора над Мостаром.

Поменимо овде и две добро одабране песме страних аутора које уоквирују овај мали циклус. То је почетна песма *Говор метеорита* Артура Лундквиста⁶¹⁹ и помало митски осмишљени стихови Ф. Халоса *Метеори*⁶²⁰.

Комете – звезде репатице – космате звезде

*Комету слутимо,
то мало тело што заводи Сунце
исто а увек другачије;
и очи навикнуте на мрак, на стари космос ...*
Јелена В. Цветковић

Комете, сликовитије "косате, космате звезде", или звезде репатице, одувек су побуђивале пажњу песника, звездочатаца, астролога, мистика, па су, с доста разлога, добиле средишње место у антологији *Космички цвет*. Та небеска тела променљивог изгледа и облика, често са блеђом или сјајном, косастом траком у виду репа,⁶²¹ према народном веровању, имају моћ да наговештавају судбоносне догађаје.⁶²² Комете, које се, попут планета и планетоида, крећу око Сунца, постале су основа кометомантије – прорицања на појавама комета. Далеких двадесетих година прошлог века Тодор Радивојевић је, у великој мери, поједностављено, са становишта знања тога доба, писао да комете нису небеска тела обликована као звезде и планете, "већ су састављене од мноштва већих и мањих делова ... језгра, магловитог омотача и репа",⁶²³ из чега се може запазити да су оне, помало мистично, представљене као тајанствени објекти који крију непознате опасности.

Када је бирао песме о кометама за антологију, Димитријевић је имао већ изграђену песничку поетику о том експресивном небеском феномену. У занимљивом чланку за *Млади физичар* писао је да комете долазе у ред

⁶¹⁸ Саставни део Миљковићеве поетске формуле света је да су управо речи његов моћни оквир. "Све што се дешава, дешава се на подручју језика и симбола, било да се ради о атомима или о звездама". – Б. Миљковић, *Песме*, Просвета, Београд, 1965, стр. 249.

⁶¹⁹ А. Лундквист, *Говор метеорита*, "Текстови на снегу", Багдала, Крушевац, 1985.

⁶²⁰ Ф. Халос, *Савремена чехословачка поезија*, Нолит, Београд, 1962.

⁶²¹ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. X, САНУ, Београд, 1978, стр. 56.

⁶²² У древном Мексику, Перуу и другде, прелетање комета био је лош предзнак, најава националне катастрофе, као што су глад, пораз у рату или блиска краљева смрт. – Ж. Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола – митови, сни, обичаји ...* стр. 268.

⁶²³ Т. Радивојевић, *Основи математичке географије*, II издање, Београд, 1923, стр. 37.